

УДК 338.436:633.88(477)

JEL Classification: O13; Q01; Q13

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202010006>

О. М. НЕЧИПОРЕНКО, доктор економічних наук
Т. В. МІРЗОЄВА, кандидат економічних наук

Об'єднання виробників як інструмент стратегічного розвитку лікарського рослинництва в Україні

Мета статті - обґрунтувати доцільність запровадження різноманітних форм об'єднань виробників лікарських культур у контексті стратегічного розвитку лікарського рослинництва.

Методика дослідження. Застосовано загальнонаукові методи емпіричного дослідження, такі як порівняльно-історичний та описовий - для вивчення тенденцій розвитку форм господарювання, насамперед кластерної, а також фіксації результатів їх запровадження; системного підходу - для оцінювання галузі лікарського рослинництва як системи та визначення залежностей між її елементами; загальнологічні методи аналізу і синтезу - для визначення стейкхолдерів у галузі та їх можливостей стосовно розвитку лікарського рослинництва в Україні; абстрактно-логічний - для узагальнення і формування висновків.

Результати дослідження. Розкрито взаємозв'язок стратегії розвитку лікарського рослинництва в Україні з напрямками Національної економічної стратегії-2030, особливо з вектором потенційних поліпшень у сферах охорони здоров'я й освіти. Проаналізовано основні характерні ознаки таких форм об'єднань виробників, як кластери та кооперативи. Пропонується використовувати їх як інструменти для створення прибуткової моделі розвитку лікарського рослинництва.

Елементи наукової новизни. Теоретично підтверджено доцільність запровадження в галузі лікарського рослинництва різних форм господарських об'єднань, насамперед кластерних та кооперативних, як гарантів економічного розвитку стейкхолдерів.

Практична значущість. Запропоновано впровадження різних форм об'єднань виробників для прискорення реалізації стратегії розвитку галузі лікарського рослинництва в Україні. Табл.: 1. Бібліогр.: 17.

Ключові слова: стратегія; розвиток; лікарське рослинництво; об'єднання виробників; кластери; кооперативи.

Нечипоренко Олександр Миколайович - доктор економічних наук, провідний науковий співробітник відділу земельних відносин та природокористування, виконавчий директор Північного міжрегіонального наукового центру НААН, заступник директора з наукової роботи, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)

E-mail: o.nechyporenko57@gmail.com

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-1080-5633>

Мірзоєва Тетяна Володимирівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства ім. проф. І. Н. Романенка, Національний університет біоресурсів і природокористування України (03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15)

E-mail: mirzoeva2018@ukr.net

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-0034-6138>

Постановка проблеми. У 2020 р. за ініціативи керівництва держави започатковано розробку Національної економічної стратегії-2030, яка декларує відхід від моделі розвитку, де конкурентні переваги зумовлені переважно використанням природних ресурсів та дешевої робочої сили. Передбачається побудова інноваційної моделі, пріоритетами якої мають стати розвиток виробництва і торгівлі продукцією з вищою доданою

вартістю, високий технологічний рівень виготовлення продукції, кваліфікована високооплачувана робоча сила, економія енергії та інших видів природних ресурсів і новаторський стиль управління [1].

Уряд планує, що ініціативи, закладені в Національній економічній стратегії-2030 будуть виділені в державних цільових програмах і почнуть реалізовуватися вже з 2021 р. Акселераторами переходу до інноваційної моделі мають стати зміни в таких підходах:

© О. М. Нечипоренко, Т. В. Мірзоєва, 2020

- підходах до державного управління - зокрема передбачається забезпечення чіткого розподілу відповідальності, усунення дублювання повноважень, викорінення корупції, забезпечення верховенства права;

- якості економічного зростання – воно має стати інноваційним, інклюзивним і стійким;

- політиці зайнятості відповідно до того, що зайнятість із гідною оплатою праці скорочує як абсолютну, так і відносну бідність, зменшуючи завдяки цьому нерівність у суспільстві;

- сферах охорони здоров'я й освіти, оскільки економічний добробут країни залежить насамперед від цих складових суспільного розвитку. Зокрема, пандемія коронавірусу в 2020 р. показала, що необхідно вкладати ресурси як у побудову дієвої системи охорони здоров'я та забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя населення, так і налагодження власного виробництва критично необхідної продукції [16].

Опосередковано в усіх наведених пунктах програми, а в останньому безпосередньо, вбачається прямий зв'язок із виробництвом лікарських рослин, для чого в нашій державі наявні всі сприятливі умови. Передусім, в Україні багатий природний потенціал і відповідні агрокліматичні умови, що дозволяють вирощувати широкий спектр лікарських рослин, включаючи ефіроолійні й пряні, практично на всій її території. Досить значним фактом слід вказати й стрімке зростання в усьому світі ролі лікарських рослин. Адже саме вони залишаються практично єдиним засобом профілактики й лікування у країнах, які розвиваються, а у розвинених країнах - стали дієвою альтернативою лікам та профілактичним засобам, основою яких є штучні хімічні сполуки. Так, звертатися до природи з метою лікування багатьох поширених хвороб все частіше спонукає населення і погіршення екологічної ситуації. Підвищили значимість лікарських рослин також події 2020 р., коли людство зіткнулося з пандемією COVID-19 та необхідністю розробки дієвої вакцини. До того ж, окрім галузі медицини та фармацевтики, лікарські рослини мають вагоме значення й для багатьох інших галузей промисловості та сільського господарства.

Відтак, зважаючи на започаткування процесу розробки Національної економічної стратегії-2030, формування концепції та

стратегії розвитку лікарського рослинництва в Україні набуває особливої актуальності. Держава поки що не в змозі приділяти належну увагу важливим питанням регулювання й розвитку цієї галузі і з її боку фактично відсутня підтримка у вирішенні існуючих проблем. Саме тому вважаємо за необхідне вирішувати завдання становлення та розвитку лікарського рослинництва як складової агропромислового комплексу держави, консолідуючи при цьому зусилля усіх зацікавлених сторін: виробників, заготівельників, переробників, продавців й інших стейкхолдерів.

Окрім того, для розвитку лікарського рослинництва, збільшення обсягів виробництва сировини необхідними стають розробка і прийняття відповідних нормативно-правових актів та заходів як організаційно-технологічного, так і економічного характеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед відомих учених, що внесли вклад у розвиток форм господарювання в аграрній сфері, у тому числі й кластерних, слід виділити таких, як Ю. О. Лупенко, М. Ф. Кропивко, М. Й. Малік [11, 15]; П. Т. Саблук [15], Л. В. Молдаван [2]. Найбільш вагомими дослідженнями проблематики розвитку лікарського рослинництва з погляду економіки у межах нашої держави вирізняються праці Ю. А. Никитюка [7, 8], Ю. О. Сологуб [14] та О. І. Фурдичка [17]. Зокрема, О. І. Фурдичко виокремлює стратегічні пріоритети державної політики розвитку лікарського рослинництва, поділяючи їх на дві групи: 1) забезпечення потреб у лікарській рослинній сировині шляхом стимулювання розробки нових ліків і сфер застосування лікарських рослин, запровадження у виробництво якісно нових сортів рослин, використання техніки, що враховує біологічні особливості рослин, впровадження нових технологій обробітку лікарських культур; 2) ефективне використання лікарської рослинної сировини через оптимізацію й контроль заготівельної діяльності, вивчення обігу лікарської рослинної сировини, застосування міжнародних систем забезпечення якості, координація та науковий супровід відносин між учасниками ринку [17]. У свою чергу, Ю. А. Никитюк розробив сукупність організаційних і економічних перспективних напрямів державного стимулювання імпортозаміщення на ринку лікарської рослинної сировини, ключовим моментом якої

виступає пропозиція створення інноваційних агрофармацевтичних кластерів для локалізації виробництва, переробки, реалізації лікарської рослинної сировини, а також кооперації наукових досліджень, освіти та інновацій у цій сфері [8]. При цьому Ю. О. Сологуб у своєму дослідженні проблематики лікарського рослинництва акцентує увагу на стратегічних напрямках удосконалення еколого-економічного механізму збалансованого розвитку лікарського рослинництва та обґрунтовує його еколого-економічний інструментарій [14].

Поки що наведеними вище дослідженнями перелік фундаментальних наукових праць вітчизняних вчених щодо розвитку лікарського рослинництва з погляду економіки фактично обмежується. Разом із тим гальмування розвитку галузі низкою системних проблем, насамперед структурного, нормативно-правового, інформаційного та фінансового характеру, вимагає подальших наукових досліджень. На часі конкретні пропозиції стосовно розвитку широкомасштабного виробництва лікарських рослин за підтримки як держави, так і консолідованих зусиль суспільства.

Мета статті - обґрунтувати доцільність запровадження різноманітних форм об'єднань виробників лікарських культур у контексті стратегічного розвитку лікарського рослинництва.

Виклад основних результатів дослідження. Встановлено, що значною мірою розвиткові лікарського рослинництва можуть посприяти різноманітні форми об'єднання виробників - насамперед кластери та кооперативи. Як ефективні об'єднання кластерні форми господарювання виникли в Західній Європі у 80-х роках минулого століття. Проте, майже з перших кроків, вся радянська економіка будувалася за принципом кластеризації. Це унікальний практичний досвід і знання, що значно випередили свій час, зокрема й стосовно до інноваційних об'єднань. Так, щодо проведеного дослідження, можливість застосування кластерного підходу до організації регіонального агропромислового виробництва ще наприкінці 20-х років минулого століття обґрунтував класик економічного районування М. М. Колосовський. Він зазначав, що «комбінування суспільного землеробства можливо проводити з іншими видами сільського господарства, далі, з переробкою продукції

сільського господарства і, накінець, з різного роду промисловістю» [3, с. 47].

Застосування кластерного підходу нині передбачає добровільне формування інтегрованих структур на певних територіях з учасників, які виконують різні функції, проте об'єднані одним технологічним процесом, результатом якого стає кінцевий продукт, створений зусиллями всіх учасників процесу, починаючи з тих, хто займався науковими розробками та підготовкою кадрів, і закінчуючи технологами, пакувальниками та дилерською мережею [10]. Зокрема, цей аспект розглядав у своїх працях Ю. А. Никитюк у контексті функціонування ринку лікарської рослинної сировини. Так, в умовах сучасності, одним з ефективних інструментів підвищення рівня взаємодії між учасниками зазначеного ринку, на думку науковця, слугує створення кластерів. Останні завдяки притаманній лише для них організаційно-економічній структурі дають можливість оптимізувати відносини в процесі заготівлі, виробництва, переробки та реалізації лікарської рослинної сировини. Науковець наголошує, що актуальність оптимізації вітчизняного ринку згаданої продукції шляхом формування кластерів визначається, насамперед, аграрною спеціалізацією України [7].

У свою чергу позитивний вплив кластерної політики на розвиток зазначеного ринку має прояв у поглибленні виробничої організації та підвищенні деяких аспектів конкурентоспроможності: збільшення продуктивності виробництва в межах показників, які входять до кластера; підвищення рівня інноваційного розвитку, що забезпечить зростання продуктивності в майбутньому; економічне стимулювання створення нових суб'єктів господарювання, діяльність яких посилює весь кластер [7].

Варто зазначити також особливості формувань кластерного типу порівняно з іншими об'єднаннями: кластерна організація акцентує увагу не на окремих галузях, а на існуючих зв'язках між певними складовими елементами (підприємствами, організаціями); формується система взаємних стимулів і гарантій, а також ефективний механізм трансферу інновацій; відбувається побудова безлічі паралельних ланцюгів створення вартості; наростає залучення некомерційних організацій (наукових і освітніх закладів, органів влади, тощо); створюються умови для розвитку малого й середнього бізнесу; завдяки участі

значної кількості підприємств розширюється асортимент продукції. Відповідно це дозволяє спростити доступ суб'єктів господарювання до впровадження новітніх технологій, сприяє підвищенню рівня конкуренції і продуктивності виробництва та розподіляє ризики спільної діяльності [4, 5].

Окрім того, кластерний підхід адаптований до розвитку галузі лікарського рослинництва, зважаючи на те, що світовий досвід демонструє ефективність кластерної органі-

зації, насамперед у досить вузьких секторах. При цьому концентрація малого і середнього бізнесу або навколо великих компаній, або в межах певної місцевості, чи і те, й інше, дає можливість, переважно за державної підтримки, максимально використовувати ресурси, насамперед природні, та забезпечувати виробництво конкурентоспроможної продукції з доведенням її до кінцевого споживача (табл.).

Світовий досвід реалізації кластерної стратегії розвитку

Країна	Особливості утворення	Заходи державної підтримки
США	Концентрація підприємств в одному регіоні й максимальне використання природного, наукового, кадрового та інтеграційного потенціалу	1. Розвиток науково-технологічних партнерств. 2. Надання кредитів та пільгового оподаткування компаніям, що здійснюють програми НДДКР. 3. Залучення початкового капіталу
Японія	Концентрація середніх і малих підприємств навколо великої компанії	1. Заохочення розвитку вузькоспеціалізованих регіонів. 2. Залучення з-за кордону сучасних технологій
Фінляндія	Взаємодія великих, середніх і малих підприємств	1. Формування системи взаємодії наукових інститутів і галузей. 2. Розвиток сфери розвитку людського потенціалу
Франція	Концентрація підприємств навколо великої компанії	1. Централізоване регулювання інноваційної діяльності. 2. Стимулювання НДДКР для потреб промисловості. 3. Бюджетне асигнування наукоємних видів бізнесу. 4. Зниження податку на інвестиції в НДДКР
Німеччина	Взаємодія великих, середніх і малих підприємств	1. Заохочення розвитку високих технологій. 2. Заохочення консолідації зусиль промисловості і наукових центрів. 3. Фінансування промислових кластерів із федеральних і місцевих джерел. 4. Законодавче регулювання ринку праці
Італія	Концентрація малих і середніх підприємств у певній місцевості. Гнучке й рівноправне співробітництво підприємств	1. Надання пільг на експорт товарів. 2. Залучення інвестиційних ресурсів. 3. Регулювання ринку праці, заохочення зростання кадрового потенціалу

Джерело: [9].

До прикладу, перші кроки в реалізації кластерної стратегії у галузі лікарського рослинництва в Україні вже зроблені - у 2020 р. пресслужбою Івано-Франківської ОДА оприлюднено плани про реалізацію проєкту «Створення кластера з вирощування і переробки лікарської сировини в Долинській ОТГ», який сприятиме створенню нових робочих місць та нарощуванню обсягів виробництва лікарської сировини [6]. Окрім того, в нашій державі започатковано низку інших ініціатив щодо створення кластерів в аграрному секторі, як-то: інноваційно-освітній кластер «Агротехніка» у Харківській області з метою розвитку власного виробни-

цтва дешевої вітчизняної агротехніки; регіональний науково-виробничий кластер виробників екологічної продукції «Натурпродукти Полтавщини», що об'єднав населення сільських територій, оселі зеленого туризму, підприємства та організації різних форм власності, а також наукові установи; регіональний агропромисловий інноваційний кластер «Агроінновації» у м. Рівне, метою якого визначено об'єднання зусиль, координація дій та реалізація спільних заходів у питаннях розробки й впровадження інновацій в агропромисловому комплексі Рівненської області [10].

Разом із тим, на відміну від результатів досліджень Ю. А. Никитюка, в яких акцентується увага на взаємозв'язку і взаєморозвитку ринку лікарської рослинної сировини й фармацевтичної промисловості, автори проведеного дослідження наголошують, що галузь лікарського рослинництва має зв'язок і з іншими галузями національної економіки. До того ж кластерам, як і будь-якому явищу, також властиві певні недоліки - зокрема, відсутність єдиної організаційної вертикалі та подекуди стихійний характер формування й функціонування. У зв'язку з цим доречним видається створення не лише агрофармацевтичних кластерів, які можуть включати сировинний, виробничий, реалізаційний, фінансовий, обслуговуючий, адміністративний та інноваційний блоки, а й інших об'єднань виробників і переробників лікарських рослин.

Так, спочатку для розвитку лікарського рослинництва та забезпечення ефективної співпраці різних суб'єктів господарювання галузі, в місцях зосередження виробництва згаданої сировини, або на базі існуючих об'єднаних територіальних громад, буде правильним організувати пункти комплексного обслуговування. Це дозволить окрім комерційної діяльності вирішувати завдання з управління обсягами виробництва та логістикою. Також ці пункти на місцях – крім надання консультаційних і дорадницьких послуг, покликані забезпечити формування системи збуту продукції лікарського рослинництва, створення, за потреби, оптових розподільчих центрів заготівлі, переробки (первинної і глибокої), зберігання та передпродажної підготовки продукції. В умовах, коли обмежена сукупність виробників вітчизняного лікарського рослинництва дуже розрізнена й неорганізована, а переробники відчують дефіцит якісної сировини, коли значна частина лікарських рослин вирощується на присадибних ділянках у господарствах населення, коли селяни та місцеві фермери мало інформовані про лікарські культури й усе, що з ними пов'язано, започаткування таких пунктів комплексного обслуговування створить паритетні умови для всіх учасників цього ринку, сприятиме розбудові моделі бізнесу з високою маржинальністю виробництва та запустить процес перетворень у галузі.

Зважаючи на той факт, що лікарське рослинництво насамперед слугує сферою дія-

льності малого бізнесу, для дрібних фермерів і домогосподарств населення своєрідним локомотивом розвитку можуть стати кооперативи. Як показує світовий досвід, такі об'єднання дрібних і малих виробників – важливий і потрібний етап на шляху просування власної справи. Основною перевагою аграрних кооперативів слід вказати спільну експлуатацію всього ланцюга доданої вартості, що дає можливість отримувати прибутки без посередників. Хоча на сучасному етапі розвитку вітчизняного лікарського рослинництва роль посередників величезна, тим не менше кооперація виробників може змінити цю ситуацію. До того ж аграрні кооперативи спроможні формувати великі партії продукції й постачати її переробним компаніям у необхідній кількості та без перебоїв. Важливим моментом стає необхідність стимулювання державою кооперативів на горизонтальному й вертикальному рівнях, підтримка різноманітних форм кооперації – виробничої, кредитної, збутової, споживчої. Для розвитку кооперації у вітчизняній аграрній сфері також доречно запозичити зарубіжний досвід. Наприклад, в аграрному секторі держав – членів ЄС створено прозору постачальницьку, заготівельно-збутову інфраструктуру на засадах кооперації та її інтеграції з торгівлею, підприємствами харчової й переробної промисловості тощо [1]. Це забезпечило формування єдиного харчового ланцюга із дотриманням стандартів якості та збуту продукції, виробленої аграріями. Найбільшого поширення в країнах ЄС отримали дві групи кооперативів: перші займаються заготівлею, переробкою і збутом (оптовим і роздрібним) сільськогосподарської продукції, другі здійснюють оптову закупівлю засобів виробництва з їх наступним постачанням у господарства своїх членів [2, 12].

Загалом світовий досвід доводить, що кооперативи сприяють підвищенню доходів виробників, справедливому розподілу результатів праці, підвищенню ефективності виробництва за рахунок ефекту масштабу, розширенню доступу сільськогосподарських виробників до агросервісних послуг, розвитку інфраструктури аграрного ринку, формуванню сприятливого конкурентного середовища; удосконаленню процесу реалізації продукції шляхом ефективного використання каналів збуту; більш повному задоволенню потреб споживачів у доброякісній продук-

ції за доступними цінами; розбудові соціальної інфраструктури на селі завдяки підвищенню доходів сільського населення; створенню додаткових робочих місць у сільській місцевості [13].

В Україні розвиток кооперації в аграрній сфері і в галузі лікарського рослинництва зокрема все ще стримується браком інформації про особливості та переваги такого виду співпраці, а також відсутністю в аграріїв досвіду організації та управління такими об'єднаннями. Учасники ринку часто не розуміють, як функціонують механізми спільного керування ресурсами та які вигоди вони отримають в результаті кооперування.

У цілому для створення прибуткової моделі розвитку лікарського рослинництва необхідний розвиток різних форм інтегрованих структур, які забезпечать доступність кредитних ресурсів для виробників галузі та

запропонують для них комплексне сервісне обслуговування, включаючи дорадницькі послуги, забезпечення технікою, засобами захисту рослин, насінням і садивним матеріалом.

Висновки. Застосування різноманітних форм інтеграції агровиробників, у тому числі в галузі лікарського рослинництва, виступає закономірним етапом процесу становлення та розвитку аграрної сфери економіки України. Забезпечення сталого розвитку лікарського рослинництва та вдосконалення при цьому адаптованого до сучасних умов організаційно-економічного механізму галузі, спроможного підтримувати зростання ефективності її функціонування, можливе завдяки консолідації зусиль усіх зацікавлених сторін, насамперед формуванню кластерів, кооперативів, інших виробничих, обслуговуючих та громадських об'єднань.

Список бібліографічних посилань

1. Армстронг М. Стратегическое управление человеческими ресурсами / пер. с англ. Москва : ИНФРА, 2002. 328 с.
2. Бондарчук В., Алколей Дж., Молдаван Л. Досвід Канади та країн ЄС у сфері політики з підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. URL : http://agroconf.org/sites/default/files/dosvid-kanadyes-polityky-pidtrymky-sh-obslugovujuchy-kooperatyviv1_0.pdf.
3. Колосовський Н. Н. Основы экономического районирования. Москва : Госполитиздат, 1958. 202 с. URL : <https://www.twirpx.com/file/1942505/>.
4. Миндлин Ю. Б. Оптимальная модель функционирования отрасли овощеводства: вертикальная интеграция, аграрные фильтры, кластеры. *Овощи России. Научно-практический журнал* 2016. № 3. С. 92-97.
5. Мірзоева Т. В. Перспективи розвитку лікарського рослинництва. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес.* 2013. Вип. 181(6). С. 176-181.
6. На Прикарпатті фермери об'єднуються у кластер з вирощування лікарських рослин. URL : <http://agrobusiness.com.ua/agrobusiness/item/16913-na-prykarpatti-fermery-obiednuitsia-u-klaster-z-vyroshchuvannia-likarskykh-roslyn.html>.
7. Никитюк Ю. А. Кластерний підхід до функціонування ринку лікарської рослинної сировини. *Агросвіт.* 2016. № 24. С. 57-61.
8. Никитюк Ю. А. Організаційно-економічні важелі державного стимулювання імпортозаміщення на ринку лікарської рослинної сировини. *Збалансоване природокористування.* 2016. № 4. С. 202-206.
9. Носенко Ю. М., Нечипоренко О. М., Лук'янчук Л. В. Організаційно-правові засади функціонування агропромислових інноваційних кластерів. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво.* 2020. № 3(114). Ч. 1. С. 78-84.
10. Носенко Ю. М., Нечипоренко О. М., Сінельник Л. М. Інноваційні агрокластери як форма інтеграції науково-освітньої діяльності та бізнесу. *Економіка АПК.* 2020. № 5. С. 77-86.
11. Підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості агропромислового виробництва на основі розвитку кластерних систем / [Лупенко Ю. О., Кропивко М. Ф., Малік М. Й. та ін.] ; за ред. М. Ф. Кропивка. Київ : ННЦ ІАЕ, 2013. 50 с.
12. Сибірцев В. В. Аграрна кооперація: досвід Європейського Союзу для України. *Управління розвитком.* 2015. № 1 (179). С. 15-20. URL : file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Uproz_2015_1_5.pdf.

References

1. Armstrong, M. (2002). Strategicheskoe upravlenie che-lovecheskimi resursami [Strategic Human Resource Management]. Moskva: INFRA [In Russian].
2. Bondarchuk ,V., Alkolei, Dzh. & Moldavan, L. (2019), Dosvid Kanady ta krain YeS u sferi polityky z pidtrymky rozvytku silskohospodarskykh obsluhovuiuchykh kooperatyviv [Experience of Canada and EU countries in the field of policy to support the development of agricultural service cooperatives]. Retrieved from: http://agroconf.org/sites/default/files/dosvid-kanadyes-polityky-pidtrymky-sh-obslugovujuchy-kooperatyviv1_0.pdf [In Ukrainian].
3. Kolosovskij, N.N. (1958). Osnovy jekonomicheskogo rajonirovanija [Basics of economic zoning]. Moskva: Mysl'. Retrieved from: <https://www.twirpx.com/file/1942505/> [In Russian].
4. Mindlin, Ju.B. (2016). Optimal'naja model' funkcionirovanija otrasli ovoshhevodstva: vertikal'naja integracija, agrarnye fil'ery, klasteri [Optimal model for the functioning of the vegetable growing industry: vertical integration, agricultural dies, clusters]. *Nauchno-prakticheskij zhurnal «Ovoshhi Rosii»*, 3, pp. 92-97 [In Russian].
5. Mirzoieva, T.V. (2013). Perspektivy rozvytku likarskoho roslynnytstva [Prospects for the development of medicinal crop production]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. Ser.: Ekonomika, ahraryni menedzhment, biznes, vol. 181(6), pp. 176-181* [In Ukrainian].
6. Na Prykarpatti fermery obiednuitsia u klaster z vyroshchuvannia likarskykh roslyn [In Prykarpattia, farmers unite in a cluster for growing medicinal plants]. Retrieved from: <http://agro-business.com.ua/agrobusiness/item/16913-na-prykarpatti-fermery-obiednuitsia-u-klaster-z-vyroshchuvannia-likarskykh-roslyn.html> [In Ukrainian].
7. Nykytiuk, Yu.A. (2016). Klasternyi pidkhid do funktsionuvannia rynku likarskoi roslynnoi syrovyny [Cluster approach to the functioning of the market of medicinal plant raw materials]. *Ahrosvit*, 24, pp. 57-61 [in Ukrainian].
8. Nykytiuk, Yu.A. (2016). Orhanizatsiino-ekonomichni vazheli derzhavnogo stimuluivannia importozamishchennia na rynku likarskoi roslynnoi syrovyny [Organizational and economic levers of state stimulation of import substitution on the market of medicinal plant raw materials]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannia*, 4, pp. 202-206 [In Ukrainian].

13. Сільськогосподарські кооперативи. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL : <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/fermerstvo-ta-kooperaciya/silskogospodarski-kooperativi>.

14. Сологуб Ю. О. Стратегічні напрями збалансованого розвитку лікарського рослинництва. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2017. Вип. 6. С. 91-94.

15. Управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій : монографія / [Саблук П. Т., Кропивко М. Ф., Булавка О. Г. та ін.]; за ред. П. Т. Саблука, М. Ф. Кропивка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2011. 450 с.

16. Уряд офіційно розпочав створення Національної економічної стратегії-2030. URL : <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=38b0c466-35ab-4506-9631-7a46e81dec60&title=UriadOfitsiinoRozpochavStvorenniaNatsionalnoiEkonomichnoiStrategii2030> (дата звернення: 09.01.2020).

17. Фурдичко О. І. Никитюк Ю. А. Стратегічні пріоритети державної політики розвитку лікарського рослинництва в Україні. Економіка АПК. 2015. № 8. С. 15-19.

9. Nosenko, Yu.M., Nechyporenko & O.M., Luk`ianchuk L.V. (2020). Orhanizatsiino-pravovi zasady funktsionuvannia ahropromyslovykh innovatsiinykh klasteriv [Organizational and legal bases of functioning of agro-industrial innovation clusters]. *Derzhava ta rehiony. Serii: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, 3 (114), part 1, pp. 78-84 [In Ukrainian].

10. Nosenko, Yu.M., Nechyporenko, O.M. & Sinelnik L.M. (2020). Innovatsiini ahroklastery yak forma intehratsii naukovy-osvitnoi diialnosti ta biznesu [Innovative agricultural clusters as a form of integration of scientific and educational activities and business]. *Ekonomika APK*, 5, pp. 77-86 [In Ukrainian].

11. Lupenko, Yu.O., Kropyvko, M.F., Malik, M.Y., et al. (2013). Pidvyshchennia konkurento spromozhnosti ta sotsialnoi spriamovanosti ahropromyslovoho vyrobnytstva na osnovi rozvytku klasternykh system [Improving the competitiveness and social orientation of agro-industrial production through the development of cluster systems]. M.F. Kropyvko (Ed.). Kyiv: NNTs ІАЕ [In Ukrainian].

12. Sybirtsev, V.V. (2015). Ahrarna kooperatsiia: dosvid Yevropeiskoho Soiuzu dlia Ukrainy [Agrarian cooperation: the experience of the European Union for Ukraine]. *Upravlinnia rozvytkom*, 1 (179), pp. 15-20. Retrieved from: file:///C:/Documents%20and%20Settings/User/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Uproz_2015_1_5.pdf [In Ukrainian].

13. Silskohospodarski kooperatyvy [Agricultural cooperatives]. Informatsiino-analitychnyi portal APK Ukrainy. Retrieved from: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/fermerstvo-ta-kooperaciya/silskogospodarski-kooperativi> [In Ukrainian].

14. Solohub, Yu.O. (2017). Stratehichni napriamy zbalansovanoho rozvytku likarskoho roslynnytstva [Strategic directions of balanced development of medicinal plant growing]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, vol. 6, pp. 91-94 [In Ukrainian].

15. Sabluk, P.T., Kropyvko, M.F., Bulavka, O.H., et al. (2011). Upravlinnia kompleksnym rozvytkom ahropromyslovoho vyrobnytstva i silskykh terytorii: monohrafiia [Management of complex development of agro-industrial production and rural areas: monograph]. P.T. Sabluk, M.F. Kropyvko (Ed.). Kyiv: NNTs «ІАЕ» [In Ukrainian].

16. Uriad ofitsiino rozpochav stvorennia Natsionalnoi ekonomichnoi stratehii-2030 [The Government has officially launched the National Economic Strategy 2030]. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=38b0c466-35ab-4506-9631-7a46e81dec60&title=UriadOfitsiinoRozpochavStvorenniaNatsionalnoiEkonomichnoiStrategii2030> [In Ukrainian].

17. Furdychko, O.I. & Nykytiuk, Yu.A. (2015). Stratehichni priorytety derzhavnoi polityky rozvytku likarskoho roslynnytstva v Ukraini. [Strategic priorities of the state policy of medicinal plant development in Ukraine]. *Ekonomika APK*, 8, pp. 15-19 [In Ukrainian].

Nechyporenko O. M., Mirzoieva T. V. Association of producers as a tool of strategic development of medicinal plants in Ukraine

The purpose of the article is to substantiate the feasibility of introducing various forms of associations of producers of medicinal crops the context of the strategic development of medicinal plant growing.

Research methods. General scientific methods of empirical research were applied, such as comparative-historical and descriptive - to study the development trends of forms of management, primarily cluster, as well as to record the results of their implementation; a systematic approach - to assess the field of medicinal plant growing as a system and determine the dependencies between its elements; general logical methods of analysis and synthesis - to determine the stakeholders of the region and their opportunities for the development of medicinal plant growing in Ukraine; abstract-logical - for generalization and formation of conclusions.

Research results. The relationship of the strategy for the development of medicinal plant growing in Ukraine with the directions of the National Economic Strategy-2030, especially with the vector of potential improvements in the spheres of health and education, is revealed. The main characteristic features of the forms of associations of producers as clusters and cooperatives are analyzed. It is proposed to use them as tools to create a profitable model for the development of medicinal plant growing.

Scientific novelty. Theoretically, the feasibility of introducing various types of economic associations in the field of medicinal plant growing, primarily cluster and cooperative ones, as guarantors of the economic development of stakeholders has been confirmed.

Practical significance. The introduction of various forms of associations of manufacturers is proposed to accelerate the implementation of the strategy for the development of the medicinal plant growing industry in Ukraine. Tabl.: 1. Refs.: 17.

Keywords: strategy; development; medicinal plant growing; producer associations; clusters; cooperatives.

Nechyporenko Oleksandr Mykolaiovych - doctor of economic sciences, leading research fellow of the department of land relations and environmental management, executive director of the Northern Interregional Research Center of

NAAS, deputy director on scientific work, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony St., Kyiv, 03127)

E-mail: o.nechyporenko57@gmail.com

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-1080-5633>

Mirzoieva Tetiana Volodymyrivna - candidate of economic sciences, associate professor (docent) of the department of enterprise economics named after prof. I.V. Romanenko, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (15, Heroiv Oborony St., Kyiv, 03041)

E-mail: mirzoieva2018@ukr.net

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-0034-6138>

Нечипоренко А. Н., Мирзоева Т. В. Объединения производителей как инструмент стратегического развития лекарственного растениеводства в Украине

Цель статьи - обосновать целесообразность введения различных форм объединений производителей лекарственных культур в контексте стратегического развития лекарственного растениеводства.

Методика исследования. Применены общенаучные методы эмпирического исследования, такие как сравнительно-исторический и описательный - для изучения тенденций развития форм хозяйствования, прежде всего кластерной, а также фиксации результатов их внедрения; системного подхода - для оценивания отрасли лекарственного растениеводства как системы и определения зависимостей между ее элементами; общелогические методы анализа и синтеза - для определения стейкхолдеров в отрасли и их возможностей по развитию лекарственного растениеводства в Украине; абстрактно-логический - для обобщения и формирования выводов.

Результаты исследования. Раскрыта взаимосвязь стратегии развития лекарственного растениеводства в Украине с направлениями Национальной экономической стратегии-2030, особенно с вектором потенциальных улучшений в сферах здравоохранения и образования. Проанализированы основные характерные признаки таких форм объединений производителей, как кластеры и кооперативы. Предлагается использовать их как инструменты для создания прибыльной модели развития лекарственного растениеводства.

Элементы научной новизны. Теоретически подтверждена целесообразность введения в отрасль лекарственного растениеводства различных форм хозяйственных объединений, прежде всего кластерных и кооперативных, как гарантов экономического развития стейкхолдеров.

Практическая значимость. Предложено внедрение различных форм объединений производителей для ускорения реализации стратегии развития отрасли лекарственного растениеводства в Украине. Табл.: 1. Библиогр.: 17.

Ключевые слова: стратегия; развитие; лекарственное растениеводство; объединения производителей; кластеры; кооперативы.

Нечипоренко Александр Николаевич - доктор экономических наук, ведущий научный сотрудник отдела земельных отношений и природопользования, исполнительный директор Северного межрегионального научного центра НААН, заместитель директора по научной работе, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (03127, г. Киев, ул. Героев Обороны, 10)

E-mail: o.nechyporenko57@gmail.com

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-1080-5633>

Мирзоева Татьяна Владимировна - кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики предпринимательства им. проф. И. Н. Романенко, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (03041, г. Киев, ул. Героев Обороны, 15)

E-mail: mirzoieva2018@ukr.net

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-0034-6138>

Стаття надійшла до редакції 08.10.2020 р.

Фахове рецензування: 14.10.2020 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Нечипоренко О. М., Мирзоева Т. В. Об'єднання виробників як інструмент стратегічного розвитку лікарського рослинництва в Україні. *Економіка АПК*. 2020. № 10. С. 6 – 13. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202010006>

Nechyporenko, O.M. & Mirzoieva, T.V. (2020). Ob'iednannia vyrobnykiv yak instrument stratehichnoho rozvytku likarskoho roslynnytstva v Ukraini [Association of producers as a tool of strategic development of medicinal plants in Ukraine]. *Ekonomika APK*, 10, pp.6 – 13 [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202010006>

*